19e JAARGANG — No. 36 — 9 JUNI '39

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoeni; Ds F. A. den Boeft, Rotterdam; Ds E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Potterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer—de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Ds D. v. Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis—Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Ds J. van Herksen, Ermelo; Ds B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. L. Koole, Vreeland; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds H. Mulder, Deventer; Ds A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Ds J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr H. Smilde, Groningen; Drs H. Smits-kamp, 's-Gravenhage; Ds N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Ds C. Veenhof, Haarlem; Drs M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds M. Vreugdenhil, Meliskerke; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Dr H. J. Westerink, Leiden; Ds D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJsel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 58. — Postrekening No. 36000.

Abonnement: ƒ2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland ƒ7.50 en voor Ned.-Indië ƒ6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers ƒ0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De Barchem-beweging, I. — Uit de Schrift: Uw lichamen tempelen van den Heiligen Geest, Hand. 3:7. — Kerkelijk leven: De scheuring in Amerika, V. De hereeniging der Chr. Geref. en Prot. Geref. Kerken, V. Afmattingsmanoeuvres". Kerk-, dan wel Schildergeschiedenis? Dr F. L. Rutgers en Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman over het oude, Gereformeerde, kerkrecht, II. De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus, I. Even parkeeren: Sta op en wandel.... — Literatuur en kunst: Een flink debuut. — Uit de historie: Eeuwfeest van den Bijbel in Engeland. — Vakwetenschap en praktijk: Tuberculose en haar gevolgen voor den mensch. — Opvoeding en onderwijs: „Tot dankbaarheid geroepen". — Persschouw. — Correspondentie. — Kerknieuws. — Bijlage: Heidelb. Catechismus, bl. 129—136.

HOOFDARTIKEL

De Barchem-Beweging.

I.

Boven deze artikelenreeks staat zooals men ziet: de Barchem-beweging.

Er zou ook iets anders boven geplaatst kunnen worden. Eenige aarzeling heeft er ook bestaan of het niet beter geweest zou zijn, boven deze artikelen te schrijven als verzameltitel: De Woodbrookers.

Tenslotte hebben we aan de bovengeplaatste woorden de voorkeur gegeven. En dat wel om verschillende redenen.

In de eerste plaats vinden we de Woodbrookers niet alleen in ons land, maar ook in verscheidene andere landen van Europa, vooral echter in Engeland. De Barchem-beweging in Nederland voert ook als officieele naam: Vereeniging Woodbrookers in Holland. Op zichzelf genomen zouden we dus ook zonder bezwaar deze benaming over hebben kunnen nemen. Maar de leden van de Nederlandsche organisatie duiden hun vereeniging vaak aan met den naam: Barchem-beweging. Deze naam is ontleend aan het gebouwencomplex, dat de Hollandsche afdeeling van de Internationale Woodbrookers-organisatie bezit in Gelderland, in de buurt van Barchem. Om de Vereeniging van de Woodbrookers in Holland goed te kunnen onderscheiden van de organisatie der Woodbrookers in het algemeen, kan het dus aanbeveling verdienen, om te spreken van de Barchem-beweging. Te eerder dient dit te geschieden daar het ons voornemen is in deze artikelen ons voornamelijk bezig te houden met het optreden van de Woodbrookers in Holland. Zijdelings zal natuurlijk de internationale organisatie ter sprake moeten komen, vooral omdat de Vereeniging in Holland te beschouwen is als een „dochter"-organisatie van Woodbrooke in Engeland, maar hoofdzaak zal zijn de beschrijving van het werk van de Woodbrookers, hier in Holland.

In de tweede plaats hopen we in deze artikelen aan te toonen, dat er ondanks veel overeenkomst op belangrijke punten een diepingrijpend verschil bestaat tusschen de organisatie in Engeland en die in Nederland, niet alleen wat betreft de methode van werken, maar ook inzake de theologische fundeering en de doelstelling. Dat deze verschillen bestaan, wordt ook toegegeven door de leden van de Woodbrookersvereeniging zoowel in Engeland als in ons land. Over en weer is men niet blind voor de verschillen, die in den loop van de jaren aan den dag zijn getreden. Zonder vooruit te willen loopen op wat in de komende artikelen nader besproken zal moeten worden, willen we toch reeds hier wijzen op een tweetal uitspraken van Engelsche en van Nederlandsche zijde hierover geuit.

In het 31ste jaarverslag van de Woodbrookers 1937—1938 wordt herinnerd aan de Internationale Reunie van Oud-Woodbrookers, die van 6—13 Augustus 1938 te Barchem werd gehouden. Als dan gewezen is op de leidende figuren die uit de verschillende landen, waar de Woodbrookersorganisatie zich ontwikkelen kon, aanwezig waren, wordt er in het verslag aan toegevoegd: „Er is reden om te hopen dat de band tusschen de Vereeniging in Holland en het oude Woodbrooke hechter zal worden dan dit gedurende een lange reeks van jaren het geval was." [1]

Mej. H. W. Crommelin, die een artikel schreef over „Woodbrooke en Barchem", zegt daarin het volgende: „Als ik als oud-Woodbrooker de jaarboekjes van de eerste jaren doorblader, en ik vergelijk deze met het heden, dan voel ik dat er bij veel groei en winst toch zeker iets gewijzigd is. Niet alleen het gemis van het teere lentegroen, en de lentebloesems die niet terugkomen, en plaats maken voor zomerweelde en herfstluchten. Dat is er ook en dat is normaal. Maar de vereeniging als geheel (bedoeld wordt de vereeniging in Holland) is langzamerhand een anderen kant opgegaan. Het specifiek-christelijke heeft grootendeels plaats gemaakt voor het algemeen religieuze". [2]

Met het oog op deze niet te miskennen verschillen in grondslag en vereenigingsleven leek het ons gewenscht, ook in het onschrift boven deze artikelen daarmede rekening te houden. Woodbrooke in Engeland volgt andere richtlijnen dan Barchem in Holland, hoezeer Barchem ook mag toebehooren aan de Vereeniging „Woodbrookers in Holland".

* * *

Het was in 1903 dat Woodbrooke, een groote buitenplaats te Selly Oak in een van de voorsteden van Birmingham gelegen, door George Cadbury aangeboden werd aan een groep van Kwakers om te dienen als een vast centrum voor het godsdienstig leven van dit „Genootschap van Vrienden". Reeds langen tijd hadden de Kwakers in Engeland behoefte gevoeld aan een eigen stichting waar men elkander ontmoeten kon en tot geregelde uitwisseling van gedachten komen kon. Men had wel is waar op verschillende plaatsen congressen gehouden, z.g. Summer Schools — o.a. te Scarborough in 1897, te Birmingham in 1889, te Windermere in 1900, te Scarborough in 1901 en te Woodbrooke in 1903 — maar men gevoelde algemeen behoefte aan een hechtere organisatie ter versterking van het godsdienstig leven in dezen kring. [3]

Na verschillende besprekingen bood bovengenoemde George Cadbury toen Woodbrooke aan, en zette hij bovendien een bedrag van £ 12.000 vast, opdat men de noodige inkomsten zou hebben voor de instelling van de colleges.

Uit de stichtingsacte blijkt dat Woodbrooke bestemd werd voor de vervulling van vier voorname doeleinden. Het gebouw met toebehooren werd gegeven „met het doel een instelling te hebben waar leden van het „Genootschap van Vrienden" of Kwakers en andere personen, die geen leden van het Genootschap van Vrienden waren, in de eerste plaats onderricht zouden kunnen ontvangen in en studie zouden kunnen maken van de christelijke religie, voornamelijk zooals deze vervat is in de leerstellingen die gehuldigd worden door voornoemd Genootschap en in samenhang daarmee zouden ontvangen de noodige practische ervaring en oefening in christelijken arbeid zooals deze verricht wordt door het Genootschap; en in de tweede plaats bespreking van sociale en economische vraagstukken; ten derde onderwijs in de klassieken, en in theologische en psychologische vakken; en ten vierde de verzorging van de geestelijke en intellectueele ontwikkeling." [4]

Als leider van het Woodbrooke Instituut werd benoemd Dr Rendel Harris, een bekend geleerde op het gebied van de oud-Christelijke Letterkunde, die juist met zijn vrouw een studiereis maakte door Klein-Azië, toen de voorbereidingen voor de inrichting van Woodbrooke werden getroffen. Tegelijk met de benoeming te Woodbrooke ontving Rendel Harris de benoeming van Hoogleeraar aan de Leidsche Universiteit als opvolger van Prof. van Manen.

Het was moeilijk voor hem een beslissing te nemen. Aan den eenen kant was daar het professoraat dat hem de gelegenheid bood zich intensief met zijn wetenschappelijke studies bezig te houden; aan den anderen kant was er een nieuw experiment, waarvan het resultaat nog afgewacht diende te worden. Toch aanvaardde Rendel Harris de benoeming te Woodbrooke. En volgens de uitingen in geschriften die thans door het Woodbrooke-comité gepubliceerd worden, wordt hij algemeen beschouwd als de geestelijke vader van deze instelling.

Het zal niet noodig zijn al de ups en downs van het Engelsche Woodbrooke te beschrijven. Ook deze instelling heeft voor zeer groote moeilijkheden gestaan vooral in de oorlogsjaren. Toch kan men uit deze korte uiteenzetting wel zien wat de bedoeling is geweest van de oprichters van Woodbrooke bij de organisatie van deze stichting.

Men kan te Woodbrooke drie jaar studeeren. Na afloop daarvan worden verschillende diploma's voor maatschappelijk werk en onderwijs uitgereikt. Buitenlanders komen te Woodbrooke dikwijls een studietijd van tien weken doorbrengen — een z.g. „term" — vooral, om in aanraking te komen met de geheel eigen geestelijke geaardheid van deze inrichting.

Het prospectus van najaar 1938 vermeldt dat er colleges gegeven worden over de volgende onderwerpen: Het leven en de leer van Jezus Christus (door den tegenwoordigen directeur H. G. Wood), Christelijke Ethiek; Hedendaagsche internationale Politiek; Algemeene economische vraagstukken; Europeesche geschiedenis; Vergelijkende godsdienstgeschiedenis; en Kerkgeschiedenis.

Is het Engelsche Woodbrooke nu aan den oorspronkelijken opzet getrouw gebleven in den loop der jaren? Zelfs door degenen die bij de organisatie van Woodbrooke nauw betrokken zijn, wordt toegegeven dat dit niet geheel het geval is. Rowntree zegt: Tot nu toe heeft de ontwikkeling van Woodbrooke niet geheel die richting genomen die door de oprichters was voorzien en uitgestippeld. Toch is er geweest, zoo zegt hij verder, wat we zouden kunnen noemen een natuurlijke groei, en niet een geforceerde. [5]

En eigenlijk heeft H. G. Wood, de tegenwoordige leider van Woodbrooke, op de Internationale Reunie van Oud-Woodbrookers in Augustus 1938 te Barchem gehouden, éénzelfde verklaring afgelegd. Wood heeft op deze reunie gesproken over: Het getuigenis van Woodbrooke. Het verslag dat in het jaarboekje 1938 van de Vereeniging Woodbrookers in Holland van deze rede verscheen, zegt onder meer het volgende:

Omdat Rendel Harris aan Woodbrooke zijn geestelijken vorm heeft gegeven, vindt men het essentieele van Woodbrooke in hem, n.l.:

1. Christocentriciteit, d.w.z. Jezus kennen en liefhebben als Persoon, Hem zien als de opgestane, levende Heer, en Hem te aanvaarden als Godsgeschenk, en als een openbaring van Hem. Het is gelooven in Christus gekruisigd; niet in een bepaalde interpretatie ervan, want het feit is geweldiger dan elke interpretatie.

2. Geloof in voorzienigheid en leiding. Rendel Harris gelooft niet in toeval en ziet uit naar Gods leiding in het dagelijksche leven. Niet uitsluitend

1) Woodbrooke Thirty-first Annual Report, pag. 19.
2) Barchem-bladen, Dec. 1933, 9e jaarg.
3) Arnold S. Rowntree: Woodbrooke, Its History and Aims, pag. 19.
4) a.w. pag. 26.
5) a.w. pag. 50.

naar spontane ingeving en deze niet van oogenblik tot oogenblik. Het element van de rede wordt niet uitgeschakeld.

3. Leeren moet bestaan uit eigen onderzoek en ontdekking. Op deze basis is het onderwijs van Woodbrooke opgebouwd. Zoowel in wetenschap als in geloof is er nog veel nieuw land te ontdekken.

4. Drie dingen verheffen den mensch boven het dier: het gebruik van natuurkrachten, de humor en het gebed. „Dient God met vroolijkheid" is het getuigenis van Woodbrooke.

Eenige nieuwere elementen van Woodbrooke, niet onmiddellijk van Rendel Harris afgeleid, zijn:

5. De ontwikkeling van het internationalisme, de daarmee samenhangende vraagstukken. Ook de associatie van Woodbrooke met instituten van anderen aard en godsdienstige richting; en een versterkt oecumenisch bewustzijn.

Uit deze korte samenvatting van de rede van Wood kan men zien dat de voornaamste beginselen van de Kwaker-leer ook in het Woodbrooke van nu aangehangen worden. Aan de stem van God in het hart van den mensch wordt veel waarde toegekend. Bron en norm voor leer en leven is niet het Woord Gods, maar het geloof in voorzienigheid en leiding.

Zoo wordt in Woodbrooke ook niet gerekend met kerkelijke belijdenis, met ambten door Christus verordend, met de sacramenten aan de gemeente Gods gegeven. En hoewel men in Kwakerkringen gaarne spreekt van het werk van den Geest, worden de groote gaven van den Heiligen Geest aan de nieuw-testamentische kerk, n.l. de kerk, het ambt, en het Woord daar van weinig of geen belang geacht.

D. H. M.

UIT DE SCHRIFT

Uw lichamen tempelen van den Heiligen Geest.

..... en terstond werden zijn voeten en enkelen vast.

..... en het geloof, dat door Hem is, heeft hem deze volmaakte gezondheid gegeven, in u aller tegenwoordigheid.

Handel. 3:7, 16.

De Heilige Geest legt er, in de beschrijving van de genezing van den kreupele aan de Schoone poort, vollen nadruk op, dat deze kreupele tot het geloof in Jezus Christus is gekomen. Dat is één van de triumfen van den Heiligen Geest: in Jezus' Naam legt Hij beslag ook op dezen zich eerst verhardenden zoon van vader Abraham. Zich eerst verhardend, want hij heeft gehoord van den Heiland en Zijn wonderen, wellicht is Deze meermalen langs zijn vaste plekje den tempel binnengegaan; maar nimmer heeft hij zich met zijn nood tot Jezus Christus gewend. Hij heeft geweten van de wondere gebeurtenissen op dien Zondagmorgen, kort geleden, ook wellicht iets vernomen van de aangrijpende prediking van Petrus: Bekeert u, want u komt de belofte toe; maar desondanks verwacht hij niet anders dan een aalmoes van Petrus en Johannes. Dat „andere" raakt hem niet. Doch de Heilige Geest overwint: een heel korte preek: „in den Naam van Jezus Christus, den Nazarener", en het hart van dezen kreupele is geopend voor het heil in Christus, hij is geworden slaaf van den Heere Christus.

Maar de Heilige Geest bemoeit Zich niet alleen met het hart van dezen man; Hij houdt Zich ook bezig met zijn voeten en enkelen! Dat behoort bij Zijn werk, waarbij Hij het alles uit Christus neemt en uitdeelt aan die van Christus zijn.

In den beginne zweefde Gods Geest op de wateren. Hij schiep den mensch, ook diens lichaam, en maakte dat tot een tempel voor Zichzelf. En wel is de zonde gekomen en als gevolg daarvan Gods vloek over de schepping — ook over den mensch en zijn lichaam, zoodat er kreupelen nu zijn, — maar Jezus Christus is tot zonde gemaakt, Hij heeft den vloek op Zich genomen en daarmee heeft Hij het ganssche leven verlost. Dat moet nu ook uitkomen; dus neemt de Heilige Geest het uit Christus en laat Zich in met de voeten en enkelen van dezen man, Hij herstelt ze, zoodat dit geloovig kind van Abraham deelt in het volle heil van Christus.

En maak nu die twee, dat herscheppen van het hart en het herstellen van de voeten niet van elkaar los, alsof ze slechts toevallig samengingen. Immers: „het geloof, dat door Hem is, heeft hem deze volmaakte gezondheid gegeven". Die twee hooren bij elkaar, Jezus Christus is de Redder van den ganschen mensch. Reeds het eerste teeken, dat de apostelen na Pinksteren verrichtten, moest daarvan getuigenis afleggen. De kreupele gelooft, dat is „Geest"-elijk leven; Hij springt en huppelt, ook dàt is „Geest"-elijk leven, leven uit den Heiligen Geest, uit Zijn Geest!

Hoe verheerlijkt God daarin Zijn Kind Jezus! En hoe legt de Heilige Geest in Jezus' Naam beslag op alle leven. Ja, God verheerlijkt ook vandaag nog Zijn Kind Jezus gansch zeer! Als uw oogen maar open zijn! Als ge maar in 't geloof leeft, dan is uw loopen, vrucht van het offer van den vloekdragenden Christus, aan u geschonken door de werking van den Heiligen Geest, Geestelijk leven.

Maar dit beginsel der teekenen, hetwelk de Heilige Geest verricht heeft te Jeruzalem, waardoor Christus' heerlijkheid is geopenbaard, en waardoor velen in Hem geloofden, heeft nog meer te zeggen. Niet slechts de lichamelijke ellende, ook de sociale en economische nood wordt door den Heiligen Geest uit de volheid van Christus gelenigd. De schaduw was daarvan al in het Oude Testament: „wanneer er onder u een arme zal zijn, één uit uw broederen, in één uwer poorten, in het land, dat de HEERE, uw God u geven zal, zoo zult gij uw hart niet verstijven, noch uw hand toesluiten voor uw broeder, die arm is: maar gij zult hem uw hand mild opendoen, en gij zult hem rijkelijk leenen, genoeg voor zijn gebrek, dat hem ontbreekt" (Deut. 15:7, 8). 't Had niet zoo mogen zijn, dat deze kreupele moest bedelen. Het oude bondsvolk is echter nalatig geweest in het voorafschaduwen van het volle heil van Christus.

Doch nu is de Heilige Geest gekomen; Hij maakt van dezen werklooze een man, die weer arbeiden kan; Hij maakt den arbeid vrij van den vloek en legt ook daarop beslag in den Naam van Jezus Christus. En Hij roept de kerk van het Nieuwe Verbond — 't was het beginsel der teekenen — om in den Naam en de kracht van Jezus Christus, het gansche leven, ook dat van den arbeid te doen zijn Geestelijk, verlost leven!

F. de V.

KERKELIJK LEVEN

De scheuring in Amerika. (V.)

In zijn verleden week door ons geciteerde opmerkingen aangaande de oorzaken of aanleidingen van de scheuring van 1924 bracht ds Hoeksema ook „den steeds toenemenden geest van wereldgelijkvormigheid" ter sprake. Wij beloofden, daarop terug te komen.

Inderdaad, het thema der „wereldgelijkvormigheid" is herhaaldelijk opgedoken in de woelige debatten, die men in Amerika gevoerd heeft. Zelf herinner ik me, indertijd eens, niet zonder eenige verontwaardiging, geprotesteerd te hebben in „De Bazuin" tegen een schrijver van een mij niet meer heugenden naam, welke auteur, zelf tegenstander der gemeene-gratie-leer, verband zocht tusschen haar, en de bloote kuiten van al te luchtig gekleede jongere of oudere dames.

Men zou zich evenwel vergissen, als men meende, dat de kwestie niet serieuzer was.

Ze is dat blijkens de ter zake gevoerde besprekingen. En ook blijkens de ontzaglijke moeilijkheden, waarmee in Amerika het kerkelijk leven te kampen heeft.

Wat het eerste betreft, wijzen we op de reeds vóór 1924 aanwezige controvers met betrekking tot de „antithese". Dat woord „antithese" is ginds óók al één van die termen, waarmee men voorzichtig te werk moet gaan. Toen ik in een toespraak voor de studenten der Theol. School en van Calvin College over „Calvinisme" me ervan bediend had, kwam na afloop één der professoren van Calvin College op me af, en hielp mij met de opmerking, dat ongetwijfeld onderscheiden amerikaansche hoorders bij het vernemen van het woord „antithese" dachten aan „separatisme". Voorzoover deze opmerking een feitelijken grondslag heeft, illustreert ze wat ik thans in herinnering breng: de debatten van vóór 1924 over de „antithese". In die debatten is het verwijt van „anabaptisme" schering en inslag. En de slagen, die over en weer worden uitgedeeld, komen niet zoo zacht aan. Ds J. K. v. Baalen beweert in 1922, dat prof. L. Berkhof (hoogleeraar te Grand Rapids) een „eenzijdige voorstelling" van het Anabaptisme had gegeven; en met welk doel? „Doel van dit artikel is de Chr. Geref. Kerk in slaap te sussen", zegt ds v. Baalen. Ten onrechte, zoo meent ds v. B., wil prof. Berkhof aanwijzen, dat er toch heusch geen anabaptisten zijn in de kerk en dat voor het spook van het anabaptisme geen vrees behoeft te worden gevoed. Tegelijkertijd stelt ds v. Baalen aan ds Danhof de vraag, of hij eens duidelijk wil maken „wat er voor duivelsch of bestiaals in de liefde tusschen Hector en zijn gade schuilt, als bezongen door Homerus". En aan ds Hoeksema stelt ds v. B. de vraag, of nu Bavinck gelijk dan wel ongelijk had, toen hij pleitte voor de erkenning van de cultuurhistorische waarde der oudheid. In April 1924 wijst dhr J. v. d. Meij, lid der gemeente van Eastern Avenue (waar destijds ds Hoeksema predikant was), in een adres aan den kerkeraad erop, dat het Dooperssche gevaar van wereldverachting en wereldontvlieding dreigt. Als het standpunt van den leeraar erkenning vindt, „is er zoo geenerlei aansluiting mogelijk met wereldsche menschen in den strijd voor recht en gerechtigheid, voor allerlei hervorming op burgerlijk, maatschappelijk, sociaal terrein. En toch staan wereldsche menschen hier soms hooger".

Aan den anderen kant brengen de predikanten Hoeksema—Danhof c.s. klachten in over wereldgelijkvormigheid. „Beide theoretisch en practisch moet naar onze overtuiging de leer der gemeene gratie noodwendig leiden tot wereldgelijkvormigheid", zoo schrijven ze. En ze vervolgen: „Daarom hebben wij ons tegen het beginsel van die theorie verklaard. Voor ons staat het vast, dat van dit beginsel geldt, wat dr V. Hepp zegt in 'De Reformatie', 25 April 1924, van het beginsel van het tooneelstuk 'Saul en David', door Querido, onlangs opgevoerd in onze kringen, in Nederland".

Men denke intusschen niet, dat het met dit achteraf wel wat tragisch beroep op dr V. Hepp staat als hierboven met de bloote-kuiten-klacht. O neen: men redeneert scherper, en verdiept zijn bezwaren. „Wij willen ons... niet bepalen tot de bespreking van zekere sporadische verschijnselen; maar deze zooveel mogelijk naspeuren tot de beginselen, waaruit ze ontspruiten... Zoo zullen we b.v. in onze beoordeeling van de tooneelkunst gedachten ten beste trachten te geven in betrekking tot het verbeeldend vermogen in den mensch als beelddrager Gods... Doch wij zullen ons geenszins zoo maar onderwerpen aan het oordeel van 'de wijzen van Griekenland'. Integendeel, er moet in onze kringen o.i. eene poging in het werk worden gesteld, om het dwangjuk van de oude heidensche wijsgeeren en kunstenaars... van den hals te werpen... vooral op het gebied van middelbaar en hooger onderwijs bedreigen ons de ijdele filosofie en hersenschimmige bespiegelingen van het verstand des vleesches... In onze kringen... hoort men niet zelden gewagen van den 'goddelijken' Plato... En voor schier elk beginsel van wetenschap en kunst verwijst men met gerustheid naar de oude heidensche wereld van Griekenland en Rome. Dat nu mag o.i. niet... We bedoelen de klem van Gods Woord te doen gevoelen langs de gansche linie van alle menschelijke activiteit. Zoodat conflict nergens zal kunnen uitblijven. We bedoelen de geestelijk-zedelijke antithese op den voorgrond te stellen".

De weldaad van dit lange citaat is groot. Het bewijst, dat de tegen de gemeene-gratie bezwaarden wel wat meer in hun mars hadden, dan incidenteele klachten over korte rokken of 'n tooneelstuk. Ze stellen kwesties van de eerste orde. En als men uit hûn geschriften uitspraken citeert, waarin tusschen Kuyper's gemeene-gratie-concept en een bepaald misbruik in 't leven van de kerkmenschen een onwezenlijk verband gelegd wordt, dan zeggen we: wie billijk oordeelt, zal moeten erkennen, dat van den anderen kant dit in ieder geval aanvankelijk zeer nadrukkelijk door meer dan één eveneens is geschied. En men dient mede de later met de Chr. Ref. Church in conflict geraakte broeders te danken, dat zij, met name in hun met anderen ondernomen verzet tegen den vroegeren hoogleeraar Janssen ettelijke gevallen hebben aangewezen en veroordeeld, waarin deze bijbelcritische hoogleeraar zijn Schriftcritiek verdedigde met een beroep op de... algemeene genade. „Wie de leer der gemeene gratie aanvaardt", aldus Janssen, die zal heusch niet langer hem — Janssen — kwalijk nemen, dat hij poneerde, dat David bij Israëls naburen op de idee van een tempel gekomen is. (Voortz. v. d. Str. 83.) Als Janssen het bijbelsche scheppingsverhaal voor een deel aan „natuurlijke theologie" toeschrijft, verdedigt hij deze meening onder beroep op de gemeene gratie. (81.) De gemeene gratie heet de muur des afscheids tusschen Janssen's tegenstanders en de gereformeerde theologie, die dan door hèm aanvaard heet, ook in zijn Schriftcritische beschouwingen. Ook Janssen werkt natuurlijk druk met het etiket „anabaptistisch".

Een en ander bewijst wel, dat de bezwaren tegen de gemeene-gratie-leer wel degelijk in Amerika zich konden en moesten vastknoopen aan beweringen, die kant noch wal raakten, en die in Nederland feitelijk zijn veroordeeld (Assen). Ik zeg dit met nadruk, omdat ik 't wel hebben kan, dat men van Chr. Ref. zijde ds Hoeksema c.s. bestrijdt, doch niet, dat men zijn schouders over hem ophaalt. Hij verdient, óók om zijn theologische statuur in de bonte wriemeling van 1924, beter bejegening. Laat men niet vergeten, dat dr Janssen hoogleeraar geweest is namens de Chr. Ref. Church en daar verdedigers gevonden heeft ook. Wie al de enormiteiten en vergissingen geslikt heeft, die deze hoogleeraar óók in betrekking tot de gemeene gratie zooal geuit heeft, ja, die hij op dit „leerstuk" nog wel „gebouwd" heeft, die moest een klein beetje voorzichtiger omgaan, geloof ik, met ds Hoeksema. Feit is, dat de Chr. Ref. Church ook aan hem veel te danken heeft gehad. Ik spreek niet over de moeiten in het heden; maar in elk geval is dat nooit los te maken van ook dit verleden.

Wat tenslotte het tweede punt betreft, ook in de volle werkelijkheid van het amerikaansche leven van nu dringt zich vanzelf de kwestie der wereldgelijkvormigheid (het één schema met de wereld hebben) op. En voor wie scherp nadenkt, moét daarbij wel wederom de kwestie der gemeene gratie in het gezichtsveld komen. Temeer, waar het slechts een ongeoorloofde reconstructie van de werkelijke historie der onder ons geleverde gemeene-gratie-vertoogen is, als iemand, door een enkele kerkbode daarin gevolgd, heusch tracht te ontkennen, dat er van twee terreinen van genade herhaaldelijk gesproken is, of, als hij ons wil vertellen, dat de leer der gemeene gratie alleen maar bedoeld is als vaststelling van niet meer dan een zonde-weerhoudende kracht van tempering, en niet als een eigen „vruchten" afwerpend vermogen. Zulke krampachtige verwringing van den historischen loop der dingen is een bewijs, dat men wel veelszins heeft moeten wijken voor de op de concrete gemeene-gratie-theorieën ingebrachte critiek, doch dit retireeren zichzelf niet toegeven wil.

Allerlei aan de bestaande gemeene-gratie-theorieën vastgeknoopte ideologieën hebben zich dan ook in Amerika opgeworpen ter verdediging van allerlei samenwerking met ongeloovigen in „neutrale" vereenigingen, ook zulke, waar beginselvragen in het spel waren in eersten aanleg. Ook vandaag, 15 jaar